

VAN DER LEEUW STICHTING

De Bijbel als cultureel oerboek

Eline Levering (Van der Leeuwstichting) bevraagt Johan Doesburg (Het Nationale Toneel) en Arie de Mol (Toneelgroep De Appel) over theater en religie naar aanleiding van de voorstellingen Genesis en Zie de Mens.

MAART 2015 - Twee grote toneelgezelschappen uit Den Haag brengen dit voorjaar een stuk rond de Bijbel. Toneelgroep De Appel speelt *Zie, de mens*, vanaf 2 april te zien in het Appeltheater. Het Nationale Toneel brengt vanaf 15 april het stuk *Genesis*. Tijdens Smeken om verbeelding, het evenement rond kunst en religie in november 2014, besteedde de Van der Leeuwstichting al aandacht aan theatermakers die zich bezighouden met religie. Theatergroep Aluin, PS|theater en TheaterEA gingen hierover toen met elkaar in gesprek. Nu bevraagt de Van der Leeuwstichting ook hun collega's van De Appel en het Nationale Toneel over de beweegredenen om theater te maken rond religieuze thema's.

Arie de Mol, kersvers artistiek leider van De Appel vertelt: "De actualiteit staat bol van globale religieuze kwesties. Het westen en met name het Midden-Oosten staan lijnrecht tegenover elkaar, het lijkt een strijd om het gelijk te worden. Maar het gelijk bestaat niet. Deze voorstelling probeert de nuance van het 'niet zeker weten' in ere te herstellen."

Bij Johan Doesburg, regisseur van Het Nationale Toneel, speelde het idee voor de voorstelling al lang: "18 Jaar geleden was ik het al van plan te doen met het Nederlands Blazersensemble, maar destijds was het project te duur. Nu krijg ik bij het Nationale Toneel de kans om een langgekoesterde wens in vervulling te laten gaan. De thema's in Genesis zijn universeel. Prachtige verhalen die aan de basis liggen van onze beschaving. Genesis behoort tot ons culturele DNA."

Vreemd vinden beide heren het niet dat ook hun Haagse collega's bezig zijn met een bijbels thema. Arie: "Toeval wil ik nooit uitsluiten, maar het moge duidelijk zijn dat we op dit moment leven in een wereld waar religies van zich doen spreken."

Johan geeft aan het meesterlijk te vinden dat de twee Bijbelse voorstellingen nu gelijktijdig in Den Haag te zien zullen zijn: "Je zou het een religieuze lente kunnen noemen."

Afscheid en een nieuwe begin

Opvallend is dat Arie de Mol met *Zie de mens* zijn carrière bij De Appel aftrapt, terwijl regisseur Johan Doesburg zijn tijd bij het Nationale Toneel afsluit met *Genesis*. Vragen dit soort momenten soms om tijdloze verhalen?

Arie: “In principe verg ik van iedere voorstelling dat er een tijdloze kracht van uitgaat, hetzij door het verhaal, hetzij door de inhoud of de vorm. Maar natuurlijk heb ik er over nagedacht met welk onderwerp ik mijn weg bij De Appel zou gaan inzetten.” Johan meent dat iedere tijd vraagt om dit type verhalen: “Maar voor mij persoonlijk is het een mooie metafoor dat het einde van mijn tijd bij het Nationale Toneel in de vorm is van Genesis; een nieuwe begin. Het kerkbezoek neemt langzaam af; het wordt tijd dat het Nederlandse toneel niet alleen de Griekse mythologieën ontsluit, maar ook de christelijke.”

“Het wordt tijd dat het Nederlandse toneel niet alleen de Griekse mythologieën ontsluit, maar ook de christelijke.”
(Johan Doesburg)

Epische voorstellingen

Zowel de voorstelling van het Nationale Toneel als die van De Appel duren enkele uren. Zie de mens is, zoals we van De Appel gewend zijn, een theatermarathon over ‘de kracht van geloven’. Arie vertelt waar daar zo bijzonder aan is: “De Appel heeft een lange traditie van theatermarathons, ze zijn deel van ons handelsmerk geworden. Met name de band die je met het publiek opbouwt tijdens zo’n lange toneelbeleving, maakt dit concept tot iets bijzonders. Ook de band tussen de toeschouwers onderling is anders dan bij een ‘regulier’ project. Met een langdurende voorstelling kun je epischer denken, daar hou ik van.”

Het epische karakter is ook voor Johan van Doesburg van belang: “*Genesis* is een epische voorstelling waarin vertellen, spelen en verbeelden elkaar afwisselen. Eigenlijk is 7 uur nog te kort om de rijkheid van het eerste Bijbelboek te tonen. We zouden het boek onrecht doen als we het in 2 uur zouden persen. In de bewerking van Sophie Kassies scheppen we ruimte om ook de vrouwen in *Genesis* een stem te geven. Daarmee wordt een extra dimensie toegevoegd.”

Jezus en Jacob

In *Zie de mens* staat Jezus centraal. Welke beeld kunnen bezoekers verwachten? Dat van een oproerkraaiër? Messias? Profeet?

Arie: “Jezus is voor mij in de eerste plaats een mens van vlees en bloed. Ik zie in hem een jonge man die geen genoegen neemt met de beperkingen en tekortkomingen van de mens. Iemand die probeert om daar iets tegenover te zetten, vooral door al onze primaire reacties om te draaien. In onze tekst zegt hij ergens ‘ik wil dat mensen hun eigen motieven ontstijgen’. Baanbrekend vind ik zijn wens dat we ons ingebakken overlevingsinstinct ook leren bevragen en relativiseren.”

Genesis is op zijn beurt opgebouwd rond Jacob, die het centrale personage vormt in de bewerking van het Nationale Toneel. Vanuit zijn perspectief wordt het hele verhaal verteld. Johan: “Centraal in de voorstelling staat dat we elkaar kennen vanuit het vertellen van verhalen. Onze identiteit wordt ontleend aan de verhalen die ons verteld worden en die we zelf creëren.”

Onderbelichte aspecten

Arie de Mol wil in zijn voorstelling ook aandacht schenken aan de onderbelichte, vergeten passages en dilemma’s in de Bijbel: “Een mooi voorbeeld is de relatie van Jezus tot zijn ouders, met name zijn moeder. Als hij eenmaal begonnen is aan zijn trek door het land en

het vergaren van een steeds groter wordende aanhang, wil hij op een gegeven moment zijn ouders niet meer zien. Hij ontkent zelfs dat zij zijn ouders zijn. Wat dat met die mensen doet, krijgt in de Bijbel nauwelijks aandacht. Een ander voorbeeld is het vraagstuk hoe onwrikbaar het geloof en het vertrouwen is bij de volgelingen. Op welke momenten slaat bij zijn volgelingen de twijfel toe, en hoe diep zit die twijfel? Dat komt in de Bijbel slechts summier aan de orde.”

Ook Johan wil de verhalen in een nieuw perspectief zetten: “Voor mensen die de verhalen al kennen zal het hopelijk een eye-opener zijn dat het verhaal op een open en frisse manier tot leven komt. Het publiek dat de bijbel niet of minder goed kent zal kennis maken met een cultureel oerboek dat aan de basis ligt van onze samenleving. In beide gevallen geldt dat de strijd van het uitverkoren volk om te overleven aanknopingspunten biedt voor persoonlijke reflectie.”

Naar de voorstelling

Speciaal voor de Van der Leeuwstichting deden beide gezelschappen een aanbieding om met korting hun voorstelling te bezoeken. Daarover leest u meer de website www.vanderleeuwstichting.nl

Zie, de mens - Toneelgroep De Appel

Genesis - Het Nationale Toneel